

O JEDNÉ ODRÁŽCE V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (VÝZVA K DISKUZI)

Ivana GEJGUŠOVÁ

Abstrakt:

Příspěvek se zamýšlí nad proměnami výuky literatury na druhém stupni základních škol. Autorka upozorňuje na skutečnost, že se ve školních vzdělávacích programech prosazuje chronologické pojetí výuky literatury. Zamýšlí se nad tímto stavem a upozorňuje na negativa, která s sebou tento trend nese, zvláště na vytlačení literatury pro děti a mládež z literární výchovy, které může ve svém důsledku ještě více oslabit působení školy na čtenářské aktivity žáků.

Klíčová slova:

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; pojetí výuky literatury na druhém stupni základních škol, žánrové a tematické pojetí, chronologické pojetí v literární výchově; čtenářské aktivity žáků, četba jako výsledek kulturního tlaku (vnější motivace k četbě), četba jako výsledek individuální volby (vnitřní motivace k četbě)

Vlastní text

V osnovách pro základní školy, podle nichž dobíhá výuka v posledních dvou ročnících základních škol, byl obsah výuky literatury vymezen důsledně žánrově a tematicky. Stěžejní žánry a tematika děl byly např. v osnovách vzdělávacího programu Základní škola stanoveny vždy pro dva následné ročníky (6. a 7. ročník; 8. a 9. ročník) a učitelé při zpracovávání tematických plánů konkretizovali časovou posloupnost učiva a hodinovou dotaci pro zvládnutí příslušné problematiky. V souladu se základními vzdělávacími materiály vznikaly také čítanky, např. pro výuku podle výše uvedených osnov byly ve školách často využívány čítanky Státního pedagogického nakladatelství.

Vyučující základních škol však současně pociťovali potřebu dávat do časových a kulturně prostorových vztahů poznatky, které žáci získali o jednotlivých žánrech, ale také o konkrétních autorech a dílech. Proto – i jako součást završujícího opakování učiva a přípravy na přijímací zkoušky na střední školy – bylo poměrně často žánrové a tematické pojetí výuky v posledním ročníku základní školy vystřídáno výukou pojatou chronologicky.

V závěrečném ročníku si žáci vytvářeli a upevňovali poznatky o nejdůležitějších etapách vývoje světového i českého písemnictví od samého počátku do současnosti a na pomyslnou časovou přímkou umísťovali autory a jejich nejvýznamnější díla, s nimiž se seznámili v předchozích letech, i ta, která byla náplní posledního ročníku.

Je samozřejmé, že část pedagogů mohla na základě vlastního uvážení využívat ve větší či menší míře prvky chronologicky koncipované výuky i v nižších ročnících, nejednou se tak jistě dělo u vyučujících, jejichž dalším aprobačním předmětem byl dějepis. Jako pozitivum vnímali bezesporu možnost intenzivně budovat mezipředmětové vztahy, i když tuto tendenci nejspíš značně komplikovalo odlišné rozložení dějinného a kulturního vývoje v jednotlivých ročnících v literární výchově a v dějepisu.

Při zpracování Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se nejspíš nepředpokládalo, že by vytváření školních vzdělávacích programů mohlo být spojeno se

zásadní změnou v pojetí literární výchovy na druhém stupni základní školy. Jestliže se připravovaná reforma školství v uplynulých letech prezentovala široké veřejnosti jako odklon od předdimenzovaného pamětného učení k tvořivějšímu přístupu při vzdělávání a kultivování dětí a mládeže, pak je do značné míry překvapující, že ve vztahu k literární výchově můžeme sledovat tendenci opačnou. Tendenci nahradit dosavadní převažující žánrové a tematické pojetí výuky, důsledně založené na četbě uměleckého textu, právě pojetím chronologickým, které s sebou nejspíš ponese také větší důraz na literární historii ve spojení s pamětným zmocňováním se poznatků.

Podkladem pro zpracování příspěvku se stalo 18 školních vzdělávacích programů,¹ a třebaže je nepopíratelné, že nejde ani zdaleka o reprezentativní vzorek, bylo by chybou přehlédnout, že u takto náhodně vybrané skupiny základních škol² se jen u čtyř z nich neobjevuje chronologické pojetí výuky literatury.

V části prostudovaných školních programů se navenek alespoň výuka literatury v 6. ročníku jeví jako žánrově vymezená. Ale vzhledem k tomu, že školní vzdělávací programy často kopírují dobíhající osnovy a jako stěžejní žánry v tomto ročníku vymezují báji, mýtus, pověst, bajku apod., představuje výuka ve své podstatě seznámení zvláště se starověkou literaturou. Nechceme přitom opomenout pozitivní zkušenost, že se tak děje prostřednictvím kvalitních adaptací starověké, zvláště antické literatury pro dětské čtenáře.

V následném 7. ročníku výuka obvykle pokračuje pohledem do evropského i českého středověkého písemnictví, pozornost je dále věnována literatuře národního obrození a velkým osobnostem 19. století. V 8. ročníku je nejčastěji hlavní pozornost zaměřena na přelom 19. a 20. století a období první světové války, 9. ročník je obvykle vyhrazen pro literaturu 20. století a současnou tvorbu. Chronologický tok literárních poznatků vymezených kulturními etapami a literárními směry je podle potřeby doplněn o autory a díla zpracovávající konkrétní tematiku.

Pátrání po příčinách popsaných změn nás nejspíš dovede zpět na počátek – k Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání, k vymezení předmětu Český jazyk a literatura a ke stanoveným očekávaným výstupům (viz příloha č. 3).

Troufám si tvrdit, že většina požadovaných výstupů pro literární výchovu se učitelům jeví jako příliš obecná a těžko uchopitelná. Jak měřit a hodnotit žákem zformulované dojmy z četby? Jak poznat, zda žák vskutku rozliší hodnotnou a konzumní literaturu? Jak v omezených podmínkách školy ověřit schopnost pracovat s katalogy a vyhledávat informace

¹ **Prostudované školní vzdělávací programy:** ZŠ Brno, Horníkova ulice; ZŠ Brno, Staňkova ulice; ZŠ Dobřany, třída 1. máje; ZŠ Haviřov, Žakovská ulice; Hodonín, U Červených domků; ZŠ M. Horákové, Hradec Králové; ZŠ Most, V. Nezvala; ZŠ Opava, E. Beneše; ZŠ Opava, Ilji Humíka; ZŠ Ostrava, Ostrčilova ulice; ZŠ Ostrava-Výškovice, Šeříková ulice; Gymnázium F. Hajdy, Ostrava-Hrabůvka; ZŠ Praha-Zbraslav, Nad Parkem; ZŠ Praha, Lauderova (škola židovské obce); ZŠ Slušovice; ZŠ Trutnov, Komenského ulice; ZŠ D. a E. Zátokových, Třinec; ZŠ Znojmo, náměstí Republiky. Ukázky ze ŠVP citované v příloze č. 1. a 2. nejsou záměrně konkrétně označeny.

² 15 školních vzdělávacích programů představuje vzorek, který vznikl pomocí záměrného využití náhody. Cíleně byly vybrány jen dvě fakultní základní školy z Ostravy, v nichž se konají náslechy a první pedagogické výstupy studentů PdF OU. Seznámení se ŠVP je proto nedílnou součástí přípravy na průběžnou pedagogickou praxi. Následné školní vzdělávací programy byly staženy z internetu pomocí vyhledávače Google, do něhož byl zadán požadavek „základní škola“ ve spojení s náhodně zapsanou lokalitou. Procházením nabídky webových stránek byla vybrána první škola, případně první dvě, jejichž školní vzdělávací programy byly volně přístupné. Dostat se elektronickou cestou ke kompletnímu znění těchto vzdělávacích dokumentů je poměrně obtížné, řada škol jejich znění nezveřejňuje, případně nabízí školní vzdělávací program jen v částečné podobě (úvodní části s charakteristikou školy a s obecnými zásadami pro pojetí výuky).

z internetových zdrojů? V podobném duchu můžeme pokračovat dále, až se mezi výstupy, pro české pedagogy zcela nové, a proto asi problematické, náhle objeví měřitelné a následně dobře hodnotitelné položky – žák se má orientovat v základních literárních směrech a rozlišovat literární druhy a žánry. A představa, že k tomu dospějeme chronologicky pojatou výukou literatury, je na světě. Vyčlenění dvou výše uvedených výstupů a jejich zvýhodnění oproti ostatním koresponduje s podobou dosavadních tematických plánů a převažující snahou vyučovat tak, aby „naučené“ bylo i dobře měřitelné a ověřitelné. Domnívám se, že právě tato skutečnost vede k tomu, že se v současné době na základních školách setkáváme s prosazováním chronologicky koncipované výuky literatury.

Popsaná změna pojetí výuky literatury na 2. stupni základní školy s sebou nese řadu projevů, které podle mého názoru jdou proti duchu proklamovaných změn. Povšimněme si více alespoň jedné skutečnosti. Pohled do prostudovaných školních vzdělávacích programů a ukázky ze dvou z nich, zařazené do přílohy příspěvku, ukazují, že chronologické pojetí vedlo k úplnému nebo alespoň razantnímu vytlačení literatury pro děti a mládež z literární výchovy. V citovaném ŠVP v příloze č. 1 sice nalzáme výčet autorů, jimž má být věnována pozornost např. v souvislosti s poznáváním romantismu, literatury národního obrození, a výjimečně se tu setkáme s autory, v jejichž tvorbě se spíše okrajově objevuje tvorba pro dětské čtenáře (J. V. Sládek, V. Nezval apod.), ale vskutku zásadní intencionální díla dětské literatury postrádáme. Jestliže vznikaly a vznikají kvalitní tituly určené dětskému čtenáři staršího školního věku, proč jim není ve výuce věnována pozornost? Jak k nim dětští čtenáři, zvláště ti, kterým se v domácím prostředí nedostává podnětů k četbě, najdou cestu? Opravdu si učitelská obec myslí, že četbou ukázek z tvorby J. Husa nebo J. A. Komenského, byť budou zajímavě vybrány a přinesou podněty pro propojování jednotlivých složek mateřštiny a využití mezipředmětových vztahů, je možno vypěstovat trvalý zájem o mimoškolní četbu, která se postupně – po ztrátě školního tlaku a povinnosti číst – změní v celoživotní obcování s knihou i z jiných než pragmatických důvodů?

J. Trávníček vnímá čtení jako výrazný projev socializace jedince a podnětně připomíná, že „čtení nás socializuje i individualizuje, determinuje i osvobozuje od determinací; dostává nás pod kulturní tlak a zároveň nás z tohoto tlaku vymaňuje.“³

Čtení – Trávníčkovy poznatky, zaměřené vzhledem k výzkumu na čtenářské aktivity populace nad 15 let, jsou podle mého názoru platné i u dětských čtenářů – se děje na základě kulturního tlaku i individuální volby.

Kulturní tlak J. Trávníček spojuje s četbou, která je reakcí na vliv a požadavky školy, zaměstnání nebo je motivována snahou číst to, co je obecně známé, oceňované, co čtenáře spojí s dalšími jedinci v jeho životním prostoru, posílí jeho profesní nebo společenskou prestiž.

Individuální volba číst, tedy ono osvobození od společenského tlaku, je podněcována niternou potřebou estetických zážitků, silných a obohacujících prožitků, relaxace i úniku z všednosti a každodennosti, je pevně propojená s vnitřní motivací k čtenářským aktivitám.

Uvědomuji si, že individuální volba číst nenastává u dítěte spontánně, dítě potřebuje někoho, kdo mu ukáže cestu k četbě jako ke zdroji obohacujících niterných prožitků, kdo v něm nastartuje potřebu je opakovaně zažívat a stát se na nich v dobrém slova smyslu závislým. Tato čtenářská iniciace se realizuje nejpůsobivěji v prostředí rodiny, při společném vyprávění příběhů a rodičovském předčítání, ale i v prostředí školy se může vytvářet prostor

³ TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host, 2008, s. 25. ISBN 978-80-7294-270-1.

pro obohacující spoluprožívání při četbě ukázek uměleckých textů. A děje se tak v i době, kdy už nejspíš mizí domácí čtení v rodinném týmu vzhledem k věku dětí na 2. stupni základní školy a vzhledem představě, že dozrály pro tiché, individuální čtení.

Domnívám se, že právě chronologicky pojatá výuka s navrženým repertoárem autorů a děl tzv. velké literatury zbytečně posiluje determinované čtení, ono čtenářské „musíš“ a zbytečně brzy vyhání mladé čtenáře z hájenství dětské literatury. Jestliže jsou děti z prostoru dětské četby předčasně vykázané, ocitnou se lehce ve čtenářském vzduchoprázdnu a čeká je nejspíš budoucnost spjatá v lepším případě se čtením jen tehdy, když je to nezbytné ze studijních či pracovních důvodů. Současně se v nich ještě silněji upevňuje dojem, že škola a výuka literatury není schopna nabídnout tituly, po nichž by bylo dobré sáhnout, tituly, které mají magickou schopnost „uhasit žízeň po příběhu,“⁴ po prožitku, po čtenářském dobrodružství.

Literatura:

GEJGUŠOVÁ, I. a kol. *Rozvíjení klíčových kompetencí žáka ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 125 s. + přílohy. ISBN 978-80-7368-445-7. (Text v elektronické podobě.)

PENNAC, D. *Jako román*. Praha: Mladá fronta, 2004. 120 s. ISBN 80-204-1140-2.

TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host, 2008. 207 s. ISBN 978-80-7294-270-1.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP, 2007.

Český jazyk. Učební osnovy pro 1. až 9. ročník. Vzdělávací program Základní škola. Praha: Fortuna, 1996.

PŘÍLOHA č. 1

Školní vzdělávací program – literární výchova (od 7. ročníku chronologické pojetí, výčet autorů a absence literatury pro děti a mládež)

6. ročník	
Kompetence žáka	Učivo – obsah, vymezení obsahu
-je obeznámen s knihovnou	řazení a vyhledávání knih
-zná literární pojmy, rozdíly mezi nimi	literární pojmy
-rozliší lyrickou a epickou poezii	lyrika, epika, drama
	lyrika přírodní, milostná, vlastenecká, apelativní
-recituje zvolené texty	J. Seifert, J. Skácel, J. Vrchlický
-vysvětlí pojem drama a uvádí příklady	drama, tragédie, komedie
-umí zařadit text	poezie, próza
-přednáší text s důrazem na správný rytmus	verš, rytmus, rým, recitace básně

⁴ PENNAC, D. *Jako román*. 1. vydání. Praha : Mladá fronta, 2004, s. 79. ISBN 80-204-1140-2.

-zná autory pohádek	próza
-je schopen převyprávět obsah ukázky	pohádka fantastická, zvířecí, legendární, lidová
-rozlišuje pohádku lidovou a umělou	umělá, moderní pohádka
-zná pověsti a historické osobnosti své obce	pověst národní, místní, hrdinská
-zná definici pojmu bajka, umí útvar porovnat a poznat hlubší smysl textu	bajka, jinotaj
-zná obsah bájí a je schopen je převyprávět např. formou referátu	Staré řecké báje a pověsti
-zná rozdíl mezi pojmy pověst, povídka, román	povídka historická, humorná, vědeckofantastická, současná apod.
-je schopen zevrubně charakterizovat některé typy povídek (románů) a uvést příklady	román historický, utopický, psychologický, autobiografický, detektivní
-ovládá základní literární pojmy	
-přiřazuje k nim předložené ukázky	

7. ročník	
-význam literatury v minulosti a současnosti	ústní lidová slovesnost
-typy veršů a typy rýmů	
-práce s uměleckým textem (recitace)	
-epické žánry, jejich odlišnosti, významná literární díla minulosti	kroniky, cestopisy, životopisy, legendy J. Hus. J. A. Komenský
-drama, jeho vývoj, významní představitelé	drama – monolog, dialog komedie, tragédie, Shakespeare opera, opereta, muzikál
-významní představitelé národního obrození	Národní obrození, J. Jungmann, J. Dobrovský, F. L. Čelakovský, K. Havlíček Borovský
-lyricko-epické žánry, balada, romance	K. J. Erben
-povídky, typy povídek podle obsahu	B. Němcová
-lyrika přírodní, milostná a vlastenecká	K. H. Mácha
-literární směr – romantismus	
-recitace významných děl českých básníků	J. Neruda
-typ románu podle obsahu, historický román	A. Jirásek
-české drama, jeho vývoj (Národní divadlo)	J. K. Tyl, Národní divadlo
-způsoby interpretace literárních děl	dramatizace dle vlastního výběru
-obohacení vlastní jazykové kultury	

8. ročník	
-žák rozlišuje základní literární žánry, porovnává jejich funkci, uvádí představitele	literární teorie: žánrové dělení literatury, lyrika, epika, drama, poezie, próza opakování – román, povídka, pověst
-žák poznává jedno z důležitých období literatury, významné představitele	1. světová válka v próze, Remarque, Hemingway
-rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora	
-žák reprodukuje text, vyjadřuje dojmy z četby ústně i písemně, porovnává ztvárnění	Hašek, Konrád, Nový

téhož námětu u různých autorů, v literárních a filmových zpracováních	
-žák rozlišuje prózu od poezie, recituje, interpretuje text	1. světová válka v poezii a dramatu, Šrámek
-umí vyhledat informace v knihovně a na internetu	místní knihovna
-žák je schopen přednesu literárního textu, vytváří vlastní text dle svých možností.	recitace
-zaznamenává písemně své dojmy z četby	
-žák poznává jedno z důležitých období literatury, významné představitele	2. světová válka v próze, L.Aškenázy, A. Lustig, Deník Anne Frankové
-porovnává ztvárnění téhož námětu u různých autorů, interpretuje smysl díla, formuluje vlastní názor	K. Poláček, K. Čapek
-rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora, zná základní informace o významných českých autorech, porovnává literární a filmové zpracování díla	2. světová válka v poezii a dramatu, J. Seifert, V. Nezval, F. Hrubín, Voskovec a Werich
-žák interpretuje literární text, popisuje pomocí základních pojmů strukturu a jazyk díla, je schopen procítěného přednesu dle svých možností a dramatizace	filmová tvorba související s 1. a 2. světovou válkou
-žák rozpoznává základní rysy stylu autora	
-žák rozeznává hodnotnou literaturu od konzumní	
-žák zná základní pojmy z literární teorie, reprodukuje text	

9. ročník	
-žák má přehled o významných představitelích české a světové literatury	odraz 1. světové války v literatuře, E. M. Remarque, F. Langer, K. Nový, J. Hašek, K. Konrád, E. Hemingway, V. Dyk, F. Šrámek
-žák má porozumět významu textu	literatura mezi dvěma světovými válkami, K. Čapek, J. Wolker, K. Poláček, Voskovec+ Werich, E. Bass. E. E. Kisch
-umí pracovat s literárním textem	
-umí se orientovat v literárních žánrech	základní literární žánry, jejich rozdělení, stručná charakteristika, poezie, próza a drama
-umí přiřadit text k žánru	
-umí uvést příklady spisovatelů jednotlivých žánrů	odraz 2. světové války v literatuře, Moravec, Červenka, K. Čapek, J. Drda, I. Erenburg, A. Pristavkin, J. Clavell, F. Šrámek, F. Halas, K. Ptáčník, F. Jánský, J. Škvorecký, F. Hrubín
-má si uvědomit význam literatury pro pochopení historických událostí	literární avantgarda, dadaismus, kaligramy, poetismus, surrealismus, literární fakty, science fiction

-umí charakterizovat jednotlivé literární žánry	současná česká a světová literatura
-umí formulovat své vlastní názory	
-má přehled o významných představitelích české a světové literatury a dramatu	autorská divadla, Semafor, Jára Cimrmana
-umí si vybrat hodnotnou četbu	regionální literatura, Kropáč, Skácel
-má sledovat současné kulturní dění	

PŘÍLOHA č. 2

Školní vzdělávací program – literární výchova (minimalistické pojetí ŠVP, od 7. ročníku chronologické pojetí výuky, absence literatury pro děti a mládež)

Výstupy literární výchovy po 5. ročníku

Literární výchova:

- žák vyjádří své dojmy z četby, zhodnotí přečtený text a svůj názor zaznamená
- porovnává ilustrace různých výtvarníků, k textu připojí vlastní ilustraci
- volně reprodukuje text, rozlišuje podstatné od nepodstatného, klíčová slova, pojmy, hlavní myšlenku
- na dané téma vytvoří vlastní literární text
- rozlišuje různé druhy textů
- hodnotí filmová a divadelní představení, vyjadřuje se k televizním a rozhlasovým pořadům
- tvořivě pracuje s texty v dětských časopisech
- při čtení naukových textů rozlišuje podstatné od nepodstatného, vyhledává důležité pojmy a podstatné informace zaznamenává
- při rozboru básně vysvětlí pojmy jako: přirovnání, zosobnění, přenesení významu, vyjádří vlastní dojmy z básně
- v próze vysvětlí rozdíl mezi povídkou a pověstí, bájí a bajkou – zda z textu vyplývá nějaké poučení
- při práci s textem si všímá řeči autora, řeči postav, vnímá prostředí a čas děje
- vyhledává hlavní a vedlejší postavy, popíše jejich charakteristiku – vyjádří svůj názor
- při práci s texty se seznámí s dalšími autory a odlišuje jejich tvorbu

6. ročník – učivo

Literatura:

- četba (výstup formou referátu)
- čtení s porozuměním
- poezie (lyrická, epická, lyricko-epická)
- próza naučná a beletrie
- drama (dějství, výstupy)
- lidová slovesnost
- báje, pohádky, pověsti, bajky, sci-fi
- současná tvorba pro děti a mládež

7. ročník – učivo

Literatura:

- čtení s porozuměním
- mimočítanková četba (výstup formou referátu)

- charakteristika literárních druhů (próza, poezie, drama, komedie, tragedie, fraška)
- poezie (lyrika, epika, balada, romance, povídka a román ve verších)
- satira a její prostředky
- cestopis
- eposy, legendy, mýty
- životopisy, kroniky
- literatura středověku
- renesance a humanismus v literatuře
- lidová slovesnost
- literatura národního obrození
- romantismus v české a světové tvorbě
- satirická tvorba druhé poloviny 19. století
- realistická tvorba druhé poloviny 19. století
- generace májovců, ruchovců, lumírovců

Výstupy po 7. ročníku:

- rozpoznává přenesená pojmenování
- formuluje hlavní myšlenky textu
- vytváří otázky a stručné poznámky z přečteného nebo mluveného projevu
- samostatně připraví a s oporou o text osnovy přednese referát
- rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovnává je i jejich funkci, má přehled o nejdůležitějších literárních dílech a osobnostech daného období

8. ročník – učivo

Literatura:

- literární realismus, naturalismus, symbolismus, dekadence, impresionismus, surrealismus, poetismus
- básnické prostředky a obrazná pojmenování, poetismy, personifikace, metafora, symbol, apel, apostrofa, anafora, epifora, enumerace
- poezie, básnické pásmo, balada sociální, lyrika přírodní, milostná, apelativní, reflexivní, meditativní
- povídka, novela, román, črta, apokryf
- drama současné i historické
- česká moderna, avantgarda, generace buřičů, anarchistů a francouzských básníků
- česká žurnalistika meziválečného období
- německy psaná literatura
- historická tematika, venkovská tematika, sociální a společenská tematika, válečná tematika

9. ročník – učivo

Literatura:

- literární tvorba po 2. světové válce po současnost v próze, poezii, dramatické tvorbě, písňových textech
- reportáž, literatura faktu, esej, sloupek, soudnička, črta, groteska, románová kronika, sága, absurdní drama, recenze, literární kritika
- čtenářský zážitek, referát, reflexe četby
- filmová a televizní adaptace
- internet a CD ROM jako zdroj informací, knihovna jako kulturní a literární centrum
- literatura oficiální, samizdatová a exilová
- literatura oddychová a klasická
- literatura a válka (několik tváří okupace)

- člověk v poválečném světě, hledání a objevy
- avantgardy
- člověk ve světě fantazie

Výstupy po 9. ročníku

- žák uvádí žánry literatury v různých obdobích
- má přehled o základních dílech české a světové literatury
- uvádí základní směry a jejich významné představitele
- orientuje se ve vývoji českého a zčásti i světového dramatu
- uceleně reprodukuje přečtený text literárního díla a vlastními slovy interpretuje jeho smysl
- formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení
- porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém a filmovém zpracování
- vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i dalších zdrojích

PŘÍLOHA č. 3

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – literární výchova

Literární výchova 2. stupeň
Očekávané výstupy
Žák
<ul style="list-style-type: none"> ▪ uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla ▪ rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora ▪ formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo ▪ tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie ▪ rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty ▪ rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele ▪ uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře ▪ porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování ▪ vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích
Učivo
<ul style="list-style-type: none"> ▪ tvořivé činnosti s literárním textem – přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, záznam a reprodukce hlavních myšlenek, interpretace literárního textu, dramatizace, vytváření vlastních textů, vlastní výtvarný doprovod k literárním textům ▪ způsoby interpretace literárních a jiných děl ▪ základy literární teorie a historie – struktura literárního díla (námět a téma díla, literární hrdina, kompozice literárního příběhu), jazyk literárního díla (obrazná pojmenování; zvukové prostředky poezie: rým, rytmus; volný verš), literatura umělecká a věcná (populárně-naučná, literatura faktu, publicistické žánry) ▪ literární druhy a žánry – poezie, próza, drama, žánry lyrické, epické, dramatické v proměnách času – hlavní vývojová období národní a světové literatury, typické žánry a jejich představitelé

ON ONE OF THE REQUIREMENTS IN THE EDUCATIONAL PROGRAMME FOR PRIMARY SCHOOLS (APPEAL FOR DISCUSSION)

Summary:

The contribution reflects the changes in literature lessons at the second level of primary schools. The author points out the fact that the school educational programmes promote a chronological concept of literary education. She ponders on this situation and draws attention to the negative aspects of this trend, especially to the displacement of literature for children and youth from literature lessons which may, as a result, weaken the effect of school on pupils' reading activities.

Key words:

Framework educational programme for primary education; concept of teaching literature at the second level of primary schools, genre and topical concept, chronological concept in literary education; pupils' reading activities, reading as a result of cultural pressure (external motivation to read), reading as a result of an individual choice (internal motivation to read)

Kontaktní adresa:

Mgr. Ivana Gejgušová, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury s didaktikou Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, Mlýnská 5, 701 03 Ostrava, ivana.gejgusova@osu.cz, 731 091 864